

CZU: 323.11+94(478)

IDENTITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN DISPUTE CONTEMPORANE: CAZUL LUCIAN BOIA ȘI VASILE STATI

Ion EREMIA

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul este consacrat examinării opiniilor lui L.Boia și V.Stati referitoare la problema identității locuitorilor din Basarabia. O atenție deosebită a fost atrasă declarațiilor acestora privind obiectivitatea propriilor studii, stricta lor documentare, sinceritatea cu care au abordat problema. Totuși, în pofida acestor asigurări, s-a constatat că ambii autori sunt chinuți de sindromul fricii, că opera lor va fi numaidecât atacată de „dușmani răutăcioși” care nu le sunt binevoitori, iar ei ar putea fi învinuiți chiar și de trădare.

Cuvinte-cheie: Moldova, moldoveni, români, conștiință națională, Stati, Boia.

ROMANIAN IDENTITY IN THE CONTEMPORARY DISPUTE: THE CASE OF LUCIAN BOIA AND VASILE STATI

The article is devoted to the examination of the opinions of L. Boia and V. Stati related to the issue of identity of the inhabitants of Bessarabia. A special attention is paid to their declarations regarding the objectivity of their own studies, also regarding their strict documentation and the sincerity of their problem approach. However, despite these assurances, it was found that both authors are afraid that their work will be immediately attacked by “the enemies”, and they could be accused of betrayal.

Keywords: Moldova, Moldovans, Romanian, national consciousness, Stati, Boia.

Introducere

Privită din unghiul de vedere al identității, Republica Moldova prezintă în sine un fenomen foarte interesant, alimentat de discițiile interminabile dintre adepții românismului și ai așa-numitului moldovenism primitiv. Actualmente, trebuie să constatăm că influența statului și a instituțiilor de învățământ preuniversitar și universitar prin predarea din anul 1990 a disciplinei *Istoria românilor* asupra formării în masă a conceptului etnonațional de român este sub nivelul așteptărilor.

Nu s-a reușit nici formarea acelei „națiuni civice moldovenești”, obiectiv pe care îl aflăm înscris în programele mai multor partide politice din Republica Moldova. Și atunci când diferiți lideri politici, fie din Republica Moldova, fie din România, declară anumite lucruri despre realitatea etnică din Moldova (moldoveni, români, națiune civică), acest lucru ține doar de dorința, de interesul și scopul pe care dânsii îl urmăresc și mai puțin de realitatea obiectivă.

Problema identității, naționale și statale, continuă să rămână pe agenda curentă a politicienilor, savanților, analiștilor politici, experților, oamenilor de cultură etc., mai ales din România și Republica Moldova. În acest context, apare oarecum surprinzătoare situația atunci când descoperim unitatea de idei, de esență antiromânească, a unui profesor universitar de la Facultatea de Istorie a Universității din București (Lucian Boia) și a unui fost șef al direcției de Propagandă al CC al PCM, dr. în litere, dr. hab. în istorie, publicist, analist și alte apelative cu care se autoidentifică dânsul (Vasile Stati), persoane, care pe timpurile când depuneau eforturi considerabile pentru construcția societății comuniste, cel mai probabil, nici nu bănuiau „unul” de existența „celuilalt”.

După anul 1989, cel de la București, în temei, își camuflează comportamentul „științific” sub paravanul multiculturalismului și europenismului, iar cel de la Chișinău recurge la vechiul paravan al istoriografiei sovietice referitor la „originalitatea poporului moldovenesc”, ceea ce nici pe departe nu înseamnă că arsenalul „argumentelor” celor doi nu se intersectează uneori. Desigur, aceasta nu pune într-o lumină nouă naționalismul moldovenesc primitiv al lui Stati, dar este limpede că și antiromânismul deșănțat, evident pronunțat al lui Boia, promovat sub umbrela „demitizării” istoriei, nu este nici pe departe o ideologie europeană sau prezentarea obiectivă a istoriei românilor, în sens european. Puțin probabil că europenii, din orice țară ar fi, își iau în derâdere propria țară, propria istorie așa cum o face Boia, sub nobilul motiv al demitizării. De fapt, nici pe departe nu este vorba despre demitizare, mai degrabă este vorba despre încercarea de a trezi dubii față de sursele istorice credibile, dar și față de studiile istoricilor consacrați.

Nemulțumit că există România

Boia afirmă că ceva timp în urmă, un secol și jumătate, nu exista România. Existau doar oarecare fragmente, bucăți, care au și format România. Cine știe, pe ce cale ar fi mers istoria, dacă alegeam **noi** altă direcție, se întreabă patetic Boia.

În primul rând, cum **noi** (citește Boia) puteam alege altă direcție, dacă sub influența revoluției franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, la începutul secolului următor a apărut doctrina despre statul național, conform căreia toți reprezentanții națiunii respective trebuie să trăiască pe teritoriul statului ei național: Franța trebuia să includă întreg arealul unde locuiau francezii, Germania – teritoriul unde locuiau nemții etc.[1, p.321]. Românii, ca și toți europenii, au însușit bine lecția și au realizat exact același lucru pe care l-au realizat popoarele europene.

În al doilea rând, este foarte caraghios chiar însuși faptul că Boia, prin categoricul **noi**, se asociază cu înaintașii poporului roman care au făurit România modernă.

În al treilea rând, Boia ridică o problemă destul de interesantă: problema alternativității căilor de evoluție a istoriei, problemă neglijată totalmente în istoriografia marxistă.

Unul dintre specialiștii din Rusia care se preocupă de subiectul dat sublinia că actualitatea ideii alternativității se păstrează atâta timp cât „noul” își caută rădăcinile sale în trecut, iar „vechiul” încearcă să se îndreptățească. Dar când furtunile ideologice se liniștesc, comunitatea istoricilor nu se mai adresează în serios la ideea alternativității. Ea parțial se uită, parțial trece în domeniul bancurilor istorice [2]. Un alt exeget al problemei în cauză, B.G. Moghilnički, sublinia că alternativa istorică poate avea loc atunci, când, în realitate, în primul rând, sunt esențial oportunități excelente pentru dezvoltarea ulterioară și, în al doilea rând, sunt forțe sociale care luptă pentru realizarea acestor posibilități [3, p.8-9].

Evident, ne punem întrebarea: dar ce posibilități excelente pentru dezvoltarea ulterioară au avut-o țările române, ori cealaltă oportunitate era rămânerea în continuare a statelor separate?. După cum se cunoaște, la mijlocul secolului al XIX-lea nu toți **noi**, ca să utilizez în continuare termenul preferat de Boia, au ales unirea. Mișcarea separatistă, mai ales în Moldova, ținând cont de „metodele” de activitate, a avut o mare influență. Numai că, acest tip de **noi**, adică separatiștii, au fost ghidați de interese personale. Concluzia făcută de Gheorghe-Gabriel Cărăbuș, autorul unui studiu fundamental al problemei separatismului moldovenesc de la mijlocul secolului al XIX-lea, este destul de grăitoare în acest sens: „Dacă programul partidei naționale a avut *abilitatea* de a vedea problemele societății românești din prisma intereselor general-naționale, cel al grupării separatiste privea eminentamente problemele societății moldovenești, având în vedere interese personale și locale” [4, p.557]. Istoria a mers pe calea pe care a mers, alta, în acel moment, în podida încercărilor făcute, nu a fost posibilă – unirea a fost unica cale posibilă și ea a fost realizată. „Numai că, sublinia istoricul nominalizat, istoria avea să le joace separatiștilor o „festă” de proporții, ideea unirii găsindu-și totuși calea spre înfăptuire prin abnegația și îndărătnicia, am putea spune, a celor care credeau în ea” [4, p.558]. În încercarea sa, Boia „demitizează” noțiunea de necesitate istorică obiectivă, dar în procesul unirii însuși, dintre cele două alternative existente la mijlocul secolului al XIX-lea, unirea și separatismul, a biruit aceea care a fost susținută masiv de forțele sociale care o promovau. Studiul lui Gheorghe-Gabriel Cărăbuș, realizat din perspectiva ce ar fi putut fi, în condițiile realizării procesului unirii, atestă limpede că *unirea a fost o alternativă realizată și nicidecum unica alternativă*.

În același context, amintim de faptul că și Țara Românească, și Țara Moldovei, la timpul lor, de asemenea s-au constituit din mai multe „fragmente” și „bucăți”. Evident, dacă am pune problema așa ca și Boia, „pe ce cale ar fi mers istoria, dacă alegeam **noi** altă direcție”, fiindcă și atunci, în secolul al XIV-lea, conform lui Ștefan S. Gorovei, „unificarea impusă de „descălecători” elementului „de baștină” nu a fost acceptată fără opoziție”, fără îndoială, riscăm să nimerim în „domeniul bancurilor istorice”.

Pe de altă parte, oare istoricii germani și italieni fac asemenea afirmații referitor la istoria țărilor lor; or, și aceste state, Germania și Italia, s-au format din „fragmente”, din „bucăți”. Și dacă „fragmentele” și „bucățile” din care s-a format România modernă pot fi numărate pe degetele de la o singură mână și încă mai rămân libere, pentru „fragmentele” și „bucățile” din care s-a format Germania, 26 de asemenea „bucăți”, nu ajung nici degetele de la picioare. Același lucru îl putem afirma și despre Italia, pe teritoriul căreia, după Congresul de la Viena din anul 1815, existau mai multe formațiuni care aveau un anumit statut politico-statal: Regatul Sardinia (Piemont), Regatul celor Două Sicilii, ducatul Parma, Ducatul Modena, Marele Ducat al Toscanei, Statul Papal, Ducatul Lucca și Regatul Lombardia-Veneția în întregime subordonat Imperiului Austriac și condus de un vicerege austriac.

Conștiința națională românească la moldoveni

Lucian Boia, într-o polemică absolut sterilă cu Ioan Aurel Pop, studiul căruia a fost publicat în anul 1998 [5], făcea o afirmație șocantă din toate punctele de vedere: „(moldovenii de altfel aveau să-și spună moldoveni, și nu români, până în plin secol al XIX-lea)” [6, p.35]. Făcând asemenea afirmație, constatăm că sursele istorice autentice sunt, nu știm din ce motive, total neglijate de Boia, pentru ce a fost drastic sancționat [7]. Multe dintre ele sunt demult cunoscute specialiștilor [8; 9; 10; 11; 12; 13, p.147,152,154; 14, p.161; 15, p.198-199], altele mai puțin. La una dintre aceste surse vom atenționa în continuare cititorul.

Este vorba despre o informație dintr-un document de origine rusească. În rândurile ce urmează vom aduce în discuție un act din secolul al XVIII-lea, rămas mai puțin în atenția specialiștilor, publicat într-o remarcabilă colecție de documente din Imperiul Rus încă în secolul al XIX-lea, document care este datat cu 28 februarie 1767. Este vorba de un *Raport* al contelui G.G. Orlov (1734-1783), președintele Cancelariei de Tutelă a străinilor din Imperiul Rus [16, p.35-49].

Documentul în cauză face anumite precizări extrem de prețioase referitoare la străinii veniți pe teritoriul Imperiului Rus din Țara Moldovei. Este vorba de reprezentanții poporului, specifică actul dat, „*cum il numesc ei singuri, popor român* (în originalul rusesc al documentului *Ромунского народа*)”, de la care, anterior, încă pe 13 iunie 1765, au fost trimiși la împărăteasă împuterniciții acestora numiți Cuca (Cucu-?) și Telebuț (în originalul rusesc al documentului *Кука и Телебуць*), care urmau să solicite permiterea doritorilor din poporul lor, adică din *poporul român*, de a se așeza cu traiul în Rusia, dar cu condiția ca să beneficieze de anumite privilegii.

Una dintre primele doleanțe ale noilor veniți era ca ulterior ei singuri să primească în comunitatea lor doar pe acei pământeni, pe care vor binevoi să-i primească principalii lor șefi. Această solicitare a fost acceptată de autoritățile rusești, dar se menționează că pentru toți acei care deja au venit și pentru acei care vor mai veni ulterior încă nu s-au repartizat pământuri. În legătură cu situația creată, Cancelaria de Tutelă a străinilor consideră necesar să fie adoptate două hotărâri: una – pentru așezarea celor chemați de un lider de-al lor, Filipovici, și care vor veni singuri prin Kiev, alta – pentru acei care vor fi primiți de șefii aceluia *popor român* (în originalul rusesc al documentului *Ромунского народа*), de la care au fost trimiși acei împuterniciți.

În actul nominalizat mai sus sunt prezentate ambele proiecte, primul fiind *Hotărârea referitoare la străinii chemați de Filipovici și acei care singuri au venit prin Kiev*.

Articolul 4 al acestui proiect de *Hotărâre* prevedea că dacă cineva dintre aceștia, chemați de Filipovici sau veniți singuri, în mod independent prin Kiev, vor dori să intre în comunitatea coloniștilor din *poporul român* (în originalul rusesc al documentului *Ромунским народом*), despre ei să se informeze din timp, și dacă îi vor primi, să-i trimită să se așeze acolo în baza privilegiilor acelor români care deja sunt, privilegiile care vor fi prezentate mai jos; ceilalți, pentru a fi așezați cu traiul, să fie trimiși la contele P.A. Rumeanțev (1725-1796), care, în acest timp, îndeplinea funcția de general-gubernator al Malorossiei.

Urmează solicitarea referitoare la doritorii de a se așeza cu traiul în Imperiul Rus conform unor privilegii speciale: *Rugămintea celor veniți aici în anul trecut pe 13 iunie 1765 moldovenii Cuchi (Cucu -?) (молдавцев Куку) și tovarășii săi, care neam* (în originalul rusesc al documentului *родъ*) *al lor îl numesc în general românesc* (în originalul rusesc al documentului *Ромунским*) *și locuiesc în trei state (княжествах), și anume: în Valahia, Moldova și Transilvania*.

În sfârșit, urma rugămintea ca împărăteasa să le dea o carte, pentru încredințarea tuturor celor din *neamul nostru Românesc* (în originalul rusesc al documentului *роду нашему Ромунскому*), sub care, după cum specifică documentul în cauză, se subînțeleg: moldovenii (*молдавцы*), volohii propriu-zisi (*точные Волохи*) și transilvănenii (*Трансильванцы*), toți *de o limbă și de o credință* (*одного языка и веры*).

Așadar, acești doi piloni – *limba și credința*, a căror importanță este subliniată și în literatura de specialitate contemporană [17], în conceptul românilor moldoveni emigrați în Imperiul Rus erau determinanți pentru definirea *neamului, poporului, națiunii* române de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Evident, trecerea treptată la citirea *Evangheliei* în limba română în biserică încă din secolul al XVI-lea a contribuit la coeziunea limbii poporului (limba română) și a credinței (ortodoxia), ceea ce i-a și făcut factori determinanți în identificarea națiunii române din cele trei state la care se face referință în actul examinat aici – Moldova, Valahia, Transilvania.

Moldovenii respectivi nu erau deranjați deloc de nuanțele locale, de dialectele și graiurile limbii române, aceste dialecte și graiuri sunt indicii ale aceleiași limbi și, în viziunea acestora, în niciun fel nu încălcă unitatea limbii române și a locuitorilor din cele trei cnezate. Deosebirile dialectale ale limbii române nu erau atât de pronunțate, încât o carte tipărită în Transilvania să nu fie înțeleasă în Moldova ori în Țara Românească; și

invers, cărțile tipărite în una din cele trei țări erau perfect înțelese de românii din toate cele trei țări, ceea ce și demonstrează unitatea lingvistică a acestora. Limba și confesiunea au determinat conștiința națională românească a moldovenilor din acea perioadă de timp, care, la rândul ei, este autoidentificarea comunității umane respective ca neam, popor, națiune română.

Limba și credința sunt indicați ca factori identitari încă în faimoasa scrisoare a mitropolitului și marilor boieri munteni din 5 septembrie 1599, în care aceștia îl solicitau în calitate de domn pe Simion Movilă, fratele lui Ieremia Movilă, domn al Moldovei, invocând faptul că locuitorii din Moldova și Țara Românească sunt „toți de o leage și de o limbă”, iar Movileștii „sântu domni de rudă bună” [8, p.112].

După cum vedem, în actul respectiv din secolul al XVIII-lea sunt amintiți *moldovenii, volohii propriu-zisi și transilvănenii*, care, toți împreună, alcătuiau și fiecare în parte erau *neamul, poporul, națiunea română*, care locuiește dispersat în cele trei unități politice distincte, cnezate, state: Moldova, Valahia și Transilvania. Fără îndoială, suntem în fața unei răspândiri destul de largi a conștiinței naționale românești în societatea moldovenească de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Conștiința națională are mai multe definiții, care pot fi ușor consultate. Vom atenționa doar asupra unui moment la care indică specialiștii în domeniu: „conștiința națională este un produs intelectual foarte complicat” [18]. Conceptul de alte solidarități regionale, cum ar fi *munteni, olteni* etc., în contextul unei eventuale sosiri a lor în Rusia, nu era caracteristic pentru acei coloniști moldoveni trecuți în Imperiul Rus la 1765; or, conform credinței lor, în Valahia locuiau românii propriu-zisi. Cu alte cuvinte, putem afirma cu certitudine existența unei identități românești bine conturate la emigranții moldoveni sosiți în Rusia în anii 60 ai secolului al XVIII-lea, identitate pe care o aduseseră cu ei de la locul de baștină.

Așadar, termenii *neam, popor, națiune*, cunoscuți și în sursele rusești [19; 20; 21] din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în documentul examinat aici sunt utilizați în calitate de sinonime.

Cugetarea unor asemenea intelectuali

Revenind la protagoniștii studiului de față, remarcăm că Lucian Boia este în culmea fericirii de succesul cărții sale (*Istorie și mit în conștiința românească*), el o apreciază foarte elogios: „Cu atât mai mult cu cât cartea a devenit aproape clasică”. Să fie aceasta o reminiscență asupra mentalității autorului rămasă ca o influență din partea „clasicilor” cu sprijinul cărora se tindea construcția comunismului?

DEX-ul explică termenul *clasic* în felul următor: „(Despre opere literare, științifice, artistice) Care servește ca model de perfecțiune, care poate fi luat drept model; (Despre scriitori, artiști, oameni de știință etc.) De mare valoare, a cărui operă își păstrează importanța de-a lungul veacurilor, rămâne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii”.

Ce să zic, se mai laudă oamenii pe sine, dar chiar atâta lipsă de moderie din partea unei personae care se consideră istoric... !!! De fapt, de ce să ne mirăm: Boia afirmă că el spune ce gândește: „Singurul lucru pe care pot să-l fac în cărțile mele este să spun deschis ceea ce gândesc”. Și omul crede că cartea lui este „aproape clasică”...

Propriile elogii asupra lucrării sale continuă: „A devenit subiect predilect de discuție în mediile intelectuale. Au elogiât-o nume de primă mărime ale culturii românești”. Poate, dar nu am găsit nimic relevant în această privință.

Mediile intelectuale de la Chișinău tot au discutat și mai discută aberantele *Istoriei ale Moldovei* ale lui Stati, oribilul *Dicționar moldovenesc-românesc* etc., și, din câte cunosc, își pun mereu întrebarea: oare chiar prostia omenească nu are margini? Interesant, o întrebare poate incomodă, dar ce crede Boia despre *Dicționarul* respectiv? Din cele afirmate de dânsul despre moldoveni, despre locuitorii Basarabiei, se impune concluzia că el împărtășește aceleași opinii ca și Stati, acceptă și „limba moldovenească” diferită de cea română și, poate chiar, utilizează oribilul *Dicționar* pentru a traduce „operele” lui Stati din „limba moldovenească” în limba română. *Dicționarul* lui Stati, ca și cărțile lui Boia, inițial se vindeau cu duimul, oamenilor nu le venea să creadă că absurditatea „savantă” poate atinge asemenea culmi și o cumpărau doar pentru a se convinge că orizontul ineptiei cărturărești a lui Stati nu are limită. Prin aceasta opera lui Stati a devenit și ea aproape „clasică” și, desigur, va „dăinui” în secole ca o celebră stupiditate a intelectului uman.

Boia are viziunea sa și asupra profesurii universitare românești: „Și dacă te uiți la corpul universitar de atunci (din perioada interbelică – I.E.), vezi nume de mare valoare. Astăzi nu prea stăm așa de bine cu corpul universitar, e un amestec de valoare și non-valoare”. Nu este greu a ghici unde se situează autorul pe sine, care a scris o lucrare, apreciată tot de el, „aproape clasică”. De fapt, dacă judecăm prin prisma „operei” scrise de Boia, alte valori ale istoriografiei românești actuale nici nu se observă – unica valoare este el singur.

Boia afirmă că România a pierdut teritoriile locuite de populație neromânească: „Bun, s-au pierdut teritoriile locuite de populație neromânească, cum ar fi Bucovina de Nord, **Basarabia** (subl. –I.E), Cadrilaterul” [22]. El afirmă, spune, cum scria mai sus: „spun deschis ceea ce gândesc”. Datele statistice însă, referitoare la Basarabia, spun cu totul altceva. Reieșind din cercetările specialiștilor la subiectul dat, pentru prima jumătate a secolului al XX-lea situația în Basarabia se prezintă în felul următor: la sfârșitul primului război mondial, după cele mai diverse aprecieri, românii din Basarabia alcătuiau între 50 și 66% [23, p.152]; conform unor date statistice din iunie 1927 – cca 58,1% [23, p.373], iar după un *Bilanț statistic al Basarabiei (Dosar special. Ministerul Internelelor, Direcțiunea Generală a Poliției, Arhiva Siguranței)* din iulie 1940 – 70% [23, p.384-386]. Desigur, apare întrebarea: de ce Boia gândește așa cum gândește, contrar datelor pe care le oferă statistica timpului? Și dacă, conform lui, Basarabia este locuită de „populație neromânească”, atunci cine ar putea să explice diferența de opinii dintre Stati și Boia? Fiindcă este limpede: pentru Boia românii moldoveni sunt o populație neromânească.

„Se vede că răspundea unui orizont de așteptare”, continuă Boia propriile elogii despre cartea sa. Prin afirmația dată Boia caută să ne convingă în existența reală a unui mitic „orizont de așteptare”, care aștepta cu nerăbdare venirea unui Messia care să le explice adevărul despre istoria „demitizată” a României. Într-adevăr, oamenii așteaptă mereu ceva nou, ceva veritabil. Dar așteptau ei oare o lucrare în care, după cum afirmă Boia, „loveam, se pare, în bazele ideologiei naționale și ale identității românești”? Sintagma „se pare”, pusă special pentru a mai atenua intenția, nu mai are, de fapt, niciun rost. Și de unde să fi luat Boia că închipuitul „orizont de așteptare” anume aceasta și aștepta? Dar era oare acest orizont de așteptare în societatea românească? Cu o singură lovitură să doboare două ținte: ideologia națională și identitatea românească! Și dacă identitatea națională, conform lui Constantin Schifirneț, „se definește prin trăsăturile proprii, am spune unice, ale unei națiuni, cum ar fi limba, cultura, religia, dar și prin respectarea obiceiurilor, tradițiilor, cutumelor specifice comunității naționale” [24, p.466], întreb: de ce să lovim în ea? Care ar fi motivele care l-au îndemnat pe Boia să facă acest lucru? Referindu-se la identitatea românească, același Constantin Schifirneț scrie: „În plan religios – ortodoxia este elementul de conservare a culturii și spiritualității noastre; lingvistic – limba este liantul identității noastre etnice. Este poate singura dimensiune a românității nepusă la îndoială, dacă nu luăm în seamă alegațiile unora despre limitele circulației internaționale a scrierilor în limba română; cultural – românii au o bogată cultură populară, temei al constituirii națiunii noastre; economic – România este o țară eminentamente agrară și pastorală, care se adaptează cu greu la industrialism și la munca de tip capitalist; psihologic – românul este tolerant, ospitalier, sceptic, zeflemist, fatalist, cu tendință spre inactivitate, emite opinii relative, este adaptabil; geopolitic – cultura română ar fi o sinteză între Orient și Occident, iar teritoriul românilor a fost poarta creștinătății, dar și o insulă de latinătate într-un spațiu dominat de slavi” [24, p.471-472].

Așadar, *limba și credința*, acei piloni evocați de românii moldoveni emigrați în Rusia la mijlocul secolului al XVIII-lea, continuă să fie elementele principale ale identității românești și la începutul secolului al XXI-lea. Iată de ce Stati și compania depun eforturi, dar zadarnice, pentru a demonstra existența unei limbi „moldovenești” diferite de cea română. Trebuie să fie limpede pentru toți că Eminescu nu a fost în stare să scrie poeziile sale concomitent în două limbi, el le-a scris într-o singură limbă – limba română.

„Loveam, se pare, în bazele ideologiei naționale și ale identității românești (prin relativizarea unei istorii care, evident, nu putea fi decât una singură, și anume aceea pe care o „știau” acuzatorii mei”, accentuează Boia. Este limpede: acest gând – să lovească în bazele ideologiei naționale și ale identității românești – era scopul principal pe care și l-a propus Boia. Ar fi foarte interesant să aflăm, în numele cărui ideal Boia și-a formulat un asemenea scop? Cu atât mai mult, el nu „relativizează” istoria, el o falsifică flagrant. Atunci când Boia scrie despre „acuzatorii mei”, cum de nu-i veni în cap că anume el a acuzat întreaga pleiadă de iluștri istorici români, care au elaborat istoria romanilor, printre care, în „strălucita” epocă ceaușistă, a activat și dânsul. Este absolut evident că argumentul de tipul „Eu nu cred că Mihai Viteazul a făcut unitatea națională la 1600” nu are nimic comun cu cercetarea științifică istorică. Este un fel de diletantism metodologic. Iată de ce Boia minte cu desăvârșire atunci când își autoapreciază „munca” sa și asigură cititorul: „Țin să precizez însă că lucrările mele se bazează pe o cercetare aplicată, serioasă”; or, seriozitatea cercetării unui istoric nu se bazează pe declarații. O asemenea cercetare nu poate nicicum să finalizeze cu concluzia că „eu nu cred ...”. Boia crede că știe o altă istorie.

Așadar, Boia nu crede că Mihai Viteazul a făcut unitatea națională la 1600, în schimb crede că Mihai „a contribuit substanțial la unitatea națională românească, în 1859 și în 1918, tocmai prin forța mitului creat în jurul lui Mihai Viteazul”. Fără îndoială, este un nou mit creat de Boia: prin acest „efort intelectual” el caută să-i

arunce în mrejele incertitudinii și pe alți specialiști să examineze echilibrat subiectul ce ține atât de epoca lui Mihai Viteazul, cât și de evenimentele din perioada Unirii de la mijlocul secolului al XIX-lea și din anul 1918.

Admitem, dar întreb, așa ca și Boia, incomod: în ce temei a fost creat mitul respectiv în jurul lui Mihai Viteazul? De ce acest mit nu a fost creat în jurul lui Ștefan cel Mare sau Vasile Lupu? Răspunsul este următorul: fiindcă nici Ștefan cel Mare, nici Vasile Lupu nu au realizat unirea politică a celor trei țări românești. Unirea a fost realizată anume de Mihai Viteazul în rezultatul evenimentelor de la 1599-1600. Așa cum a fost ea, de scurtă durată, nefinalizată în toate detaliile, încolțită de marile puteri de atunci, care, temporar, au renunțat la ostilitățile dintre ele și și-au unit eforturile în vederea eliminării construcției politice a lui Mihai Viteazul de pe harta Europei.

Si dacă totuși ne întrebăm: cu ce a lovit Boia în „bazele ideologiei naționale și ale identității românești”?, răspunsul ar fi: cu niște falsuri.

Cu afirmația falsă despre „populația neromânească” a Basarabiei.

Cu afirmația că el nu crede „că Mihai Viteazul a făcut unitatea națională la 1600”.

Cu afirmația, la fel de falsă, că Ștefan cel Mare nu se considera roman și, deci, nu vorbea românește.

Vrea să audă Boia o „alternativă” la acest subiect? Ea există și este promovată de un alt promotor al moldovenismului primitiv de la Tiraspol, Petru Șornikov: „Probabil, în limba rusă vorbea domnul (Ștefan cel Mare–I.E) și în familie” [25, p.35]. Lucrarea acestuia a fost dur criticată în prezentarea-recenzia cărții de către Oleg Grom¹, având și un titlu sugestiv: *Despre „originalitatea moldovenească”, sau despre aceea cum nu trebuie de scris istoria* [26].

Cu afirmația că în anul 1600 nu era cunoscut termenul *România*. În acest caz, Boia luptă cu morile de vânt. Dar cine dintre istoricii medievali consacrați, care au abordat problema Unirii Țărilor Române de către Mihai Viteazul, au afirmat că la 1600 era cunoscut termenul *România*? Nimeni. Atâta timp cât un erau cunoscute izvoarele istorice respective. Iar atunci când sursa respectivă a fost desoperită de către Șerban Papacostea, în temeiul ei Ioan Aurel Pop afirma: „Izvorul este din secolul al XVI-lea, fiind un memoriu al iezuitului ungar Ștefan Szántó (Arator), prin care se cerea înființarea la Roma a unor colegii pentru diverse națiuni, între care și pentru Valachia inferioară, *quae Romandiola et Romaniola dicitur*. Clericul spune că țara aceasta era vecină cu Transilvania, că se numea odinioară Dacia și că locuitorii ei vorbesc limba italică coruptă, pe care italienii o puteau înțelege. „*Romaniola*”/„*Romandiola*” este un derivat de la Romania, o variantă a acestui nume. Iezuitul ungar spune că „Valachia inferioară este numită „*Romaniola*” și „*Romandiola*”, fără să indice de către cine. Se înțelege, însă, că de către locuitorii săi, românii, pe care îi prezintă ca italianofoni/ latinofoni, descendenți de la Roma. Firește, românii nu pronunțau Romania sau Romaniola/ Romandiola, dar iezuitul nu a putut reda în latină anumite sunete (mai ales vocale) specifice limbii române. Faptul că autorul mărturiei de mai sus este maghiar, adică un cunoscător al românilor, este extrem de important, fiindcă el i-a putut auzi pe români cum îi ziceau efectiv celei mai vechi dintre țările lor. Atestarea pentru secolul al XVI-lea a unei variante a numelui de Romania (Romaniola) în legătură cu Țara Românească de atunci nu este surprinzătoare. Era firesc să fie așa, în urma întregii evoluții istorice. Țara Românească a păstrat și prin numele său denumirea poporului pe care-l adăpostea, a conservat cea dintâi, inclusiv sub aspect politic, identitatea românească și a preluat apoi misiunea de reconstituire a unității tuturor românilor” [27].

De asemenea, Mihai Sorin Radulescu, examinând opera raguzanului Giacomo di Pietro Luccari *Copioso ristretto de gli annali di Ravsa, litri qvattro*, tipărită la Venetia în anul 1605, atenționează asupra faptului că în ea este menționat numele „Romania” (în limba italiană), în legătură cu Țara Românească. „*La Valachia ĉ posta di lř dal Danubio, – scria Luccari, – fra la Transilvania, Moldavia e il Danubio verso i Triballi piena di vene d'oro, masse di sale, la cera a guisa di bitume scaturisce di sotto terra, ha animali grossi e minuti con i quali ne nutrisce tutta la Romania șsubl.meaf; la gente segue le cerimonie de'Greci e parla la lingua latina corrotta ed alterata da' vocaboli forestieri. Fu fatta da Trajano Imperatore provincia del popolo Romano e vi mandň molte colonie de 'suoi, i quali cacciato il parlare de Goti introdussero il latino che i barbari domandano Vlaco, onde nacque il nome alla provincial*”. Autorul nominalizat subliniază că „Chiar dacă îmi este imposibil să afirm cu totală certitudine acest lucru, există un foarte mare grad de probabilitate ca aceasta să fie întâia mențiune a numelui României! Cuvântul „Romania” nu se referă aici, cum se întâmplă de obicei, mai ales pe hărțile medievale, la Imperiul Bizantin sau la partea europeană a acestuia – Rumelia –, ci în mod

¹Oleg Grom, colaborator științific inferior la Institutul de cercetări umanitare și social-economice al Centrului Științific de Sud al Academiei de Științe a Rusiei din orașul Rostov-pe-Don.

expres la Țara Românească. „Romania” din cronica lui Luccari este chiar Țara Românească, fostă «provincie romană», fondată de împăratul Traian și plină de bogățiile amintite în pasajul de mai sus” [28].

Și dacă așa stau lucrurile cu informația surselor istorice, de ce să nu admitem, ca o ipoteză foarte credibilă, că la anul 1600 era cunoscut termenul *România*?

Dar nu trebuie să ni se creeze iluzia că Boia nu a găsit și momente pozitive în istoria României. Le-a găsit. Suntem atenți la chemarea lui: „Uitați-vă la perioada interbelică, de exemplu, când s-a intrat într-o conjunctură agrară foarte proastă. Înainte de primul război mondial, când existau marile moșii, conjunctura agrară în România era foarte bună și țara era o exportatoare de cereale, iar asta *i-a îmbogățit pe boieri*. Iar când *a venit și rândul țărănilor* (subl. – I.E.), (observați șmecheria, întâi îmbogățirea boierilor (probabil, erau săraci sărmanii), înainte de război, apoi țărăni, după război, mod „original” de a stabili „rândul” spre îmbogățire, a scrie și interpreta istoria) conjunctura a fost proastă și asta i-a lovit pe cei săraci” [22]. Glorificând conjunctura agrară din România de până la primul război mondial, Boia trece pe pozițiile conservatorismului fundamental. Întrebarea este, poate, incomodă pentru domnia sa: de ce Boia trece pe această poziție?

Și dacă perioada interbelică, conform lui Boia, este vinovată pentru ceea ce s-a întâmplat după 1948 (acceptarea comunismului de către țărănimea sărăcită) („Poartă o vină perioada interbelică pentru asta? Sigur că poartă o vină. Mai mult, poartă o vină istoria”) [22], perioada de până la primul război mondial nu poartă nicio vină pentru situația din perioada interbelică. După cum am văzut, perioada anterioară primului război mondial este prezentată de către Boia în culori roze, subliniind că „conjunctura agrară în România era foarte bună”.

Pentru a clarifica situația, m-am adresat *studiului introductiv* al lui Lucian Năstase la culegerea de documente publicată în anul 2011, unde autorul scrie: „De fapt, tot marile proprietăți funciare (dar și cele mijlocii) au putut să confere României denumirea de „grâнарul Europei”. Iar acest apelativ, aflusul masiv de cereale de la noi spre apusul Europei – îndeosebi până când acesta a fost invadat de grânele nord-americe, mult mai ieftine, pe la începutul veacului XX – se datorează și evreilor din România, fie prin faptul că unii au luat în arendă pământuri pentru a le transforma în plantații performante, fie prin rolul de intermediari între producție și desfacere” [29].

Fără îndoială, are perfectă dreptate autorul citat. Într-adevăr, după cum se constata și într-un studiu mai vechi, „dat fiind că majoritatea suprafețelor de grâu aparține marilor proprietari, moșierii sau arendașii, care aveau posibilitatea, în comparație cu gospodăria țărănească, să introducă și unele metode avansate de lucru, tehnica agricolă perfecționată etc., producția de grâu a manifestat o anumită tendință de creștere (e drept, neînsemnată și oscilatorie), față de creșterea corespunzătoare din țările apusene” [30, p.93]. Totuși, trebuie să fim de acord că nu introducerea unor metode avansate de lucru, a tehnicii agricole performante pentru acele timpuri, nu creșterea producției de grâne și nu transformarea României în „grâнарul Europei” a dus la răscoala țărănilor români din anul 1907.

O cu totul altă opinie în această privință avea *Serviciul de spionaj rusesc*, care la începutul anului 1908 a prezentat *Cartierului General* un *Raport* alcătuit de agentura sa din România, în care explica legăturile cauză-efect ale crizei sociale din România, imaginea căreia era prezentată printr-o serie de trăsături caracteristice:

- situația foarte grea a populației rurale;
- se aprecia că România are una dintre cele mai liberale constituții din Europa, dar numai pe hârtie;
- rolul hotărâtor în societatea românească îl juca marea oligarhie stăpânitoare de moșii;
- lipsa de activitate parlamentară a țărănimii care constituie 80% din populația țării.

Sectorul agrar din România era caracterizat negativ în *Raport*, drept principală cauză a crizei fiind indicată interacțiunea dintre noile pături sociale ale societății românești, în care se desfășura procesul de constituire a relațiilor de piață. Situația năpăstuită a țărănilor era apreciată drept „material incendiar”, care avea nevoie de doar un impuls nesemnificativ pentru a declanșa explozia răscoalei populare. Deoarece, potrivit sursei respective, cea mai mare asuprire poporul o suferea din partea arendatorilor evrei, mișcarea, pur economică după natura ei, a căpătat, în opinia agentului rus, „un colorit nefiresc [31], în esența lui – naționalist” [32, p.192]. În același timp, este de subliniat că în perioada interbelică minoritatea evreiască din România a beneficiat de o situație cu totul specială, în *sens negativ*, care a culminat cu legile rasiste care introduc principiul inegalității în fața legii [33, p.13].

În *Prefața* la ediția a III-a la sa *Istorie și mit*, scrisă în decembrie 2011 [6, p.6-7], Boia scria: „Mă miră – de fapt, nu mă miră prea tare absența, printre aceste direcții fundamentale (vechimea, continuitatea, independența și unitatea) ale istoriei românești, a rolului românilor în apărarea, aici, la frontierele continentului, a civilizației europene („misiune” insistent pusă în evidență de istoricii noștri încă din secolul al XIX-lea).

Uitarea mi se pare semnificativă: toate marile valori invocate, fără excepție, sunt strict naționale, nici una europeană!"

Mai întâi o întrebare incomodă pentru Boia: care ar fi fost reacția domnului Moldovei Ștefan cel Mare, care s-a adresat suveranilor creștini și și-a numit țara **Poartă a creștinătății** (subl. – I.E.), la „mirarea” lui Boia? Doar nu istoricii ulteriori au numit-o așa, ci însuși domnul Moldovei!

Spre onoarea medievistilor români, această temă nici pe departe nu a fost uitată. Chiar un deceniu anterior acestei „mirări” a lui Boia, reputatul medievist român Constantin Rezachevici depunea la Editura Albatros un manuscris cu titlul, „semnificativ” pentru Boia, *Rolul românilor în apărarea Europei de expansiunea otomană. Secolele XIV-XV. Evoluția unui concept în contextul vremii* [34]. Manuscrisul a primit undă verde pentru a fi publicat: Bun de tipar 15.12.2000. Adică, cu exact 11 ani înainte ca Boia să-și exprime mirarea. Să însemne oare aceasta că Boia a încetat să mai citească?

De asemenea, în anul 2009 un colectiv de medieviști români publicau la București volumul *Mircea cel Mare. Scutul Europei*. Dan Zamfirescu, amintind de „tradiția” istoriografică străină, americană și rusă, de a omite succesele românilor de la sfârșitul secolului al XIV-lea în lupta împotriva otomanilor, sublinia: „A-l scoate din tabloul epocii pe biruitorul lui Baiazid și pe sprijinitorul – după aceea – al tuturor acțiunilor de contracarare a creșterii puterii otomane, a-i șterge lui Mircea cel Mare până și numele din sintezele consacrate Bizanțului, a ignora deliberat momentul înscris de el în istoria confruntărilor de pe scena acestei părți a continentului nu mai poate fi, în ultimă instanță, decât **un certificat de ignoranță** (subl.– I.E.), pe care cei ce procedează astfel și-l acordă singuri, măcar pentru capitolul respectiv” [35].

Boia nu este amintit printre acești istorici, dar, întreb și eu, așa cum îi place lui Boia să dea întrebări „incomode”: vrea oare Dan Zamfirescu să-l lipsească de multrâvnitul „**certificat de ignoranță**”, bineînțeles, la capitolul Mircea cel Mare, apărător al civilizației europene? Teama mea s-a amplificat și mai mult când în același volum (p.583), Alexandru V. Diță și Dan Zamfirescu, referindu-se la două articole semnate de doi doctoranzi pe atunci la Paris, Dan Ioan Mureșan și Emmanuel Antoche, cu referire la studiile acestora, țineau să menționeze: „Într-o viitoare *Istorie a istoriografiei românești*, anul 2003 va deschide o etapă absolut insolită în raport cu toate cele de până atunci, al cărei titlu ar putea fi *Istorici români împotriva istoriei românilor*”. Și desigur, iar întreb, așa ca și Boia, incomod: de ce abia din anul 2003? De ce nu din anul apariției primei divagații a lui Boia? De ce Boia este ignorat total? Oare chiar istoricii români vor să-l lase pe Boia și fără acel „**certificat de ignoranță**”?

Boia afirmă că aceea ce a scris el nu a făcut-o pentru vreo publicitate sau pentru altceva: „Urmărisem țeluri pur profesionale, și nicidecum o publicitate ieftină sau scandalizarea opiniei publice”.

Nicolae Alexandru Breban, scriitor, membru titular al Academiei Române, are altă opinie în această privință: „Băieții ăștia (printre ei este nominalizat și Boia – I.E.) au avut zeci de miliarde în mână, plus bugetul enorm pe care l-a avut Patapievici², ca să ne destabilizeze pe noi, ăștia care credem că națiunea română este o națiune puternică, mândră și legitimă, creatoare de mari valori” [36].

Așadar, „exclusivismul” lui Boia se ține pe ceva destul de... material. În acest context, de „o cercetare aplicată, serioasă”, cum ne asigură dânsul, nici nu poate fi vorba.

O altă întrebare, iarăși, poate incomodă: este original Boia? Apreciat din unghiul de vedere al necorespunderii opiniilor sale privind problemele principale ale istoriei românilor, așa cum le definește Boia (vechimea, continuitatea, independența și unitatea), cu opiniile exprimate anterior practic de întreaga istoriografie românească, atunci nu putem identifica nicio originalitate. Modificarea opiniilor la Boia s-a produs nu datorită apariției unor noi surse istorice, care ar răsturna opiniile anterioare, nu datorită utilizării unor noi metode științifice care să permită interpretarea pe nou a surselor istorice cunoscute, ci datorită modificărilor ideologiilor contemporane, ideologii (suntem atenți, nu am afirmat paradigme), care se recomandă a fi puse la baza cercetării istorice. Cu una din ele cercetarea sa se împletește organic, ceea ce nicidecum nu poate duce la rezultate originale.

Și în acest caz mai apare o întrebare, poate tot incomodă pentru Boia: sunt oare juste afirmațiile sale, sunt ele corecte, sau este vorba doar de un diletantism aranjat într-un mod atrăgător, pentru unii, pe paginile cărților sale, cu toate că Boia afirmă contrariul, apreciindu-și propria cercetare, cum s-a spus și mai sus, ca fiind „o cercetare aplicată, serioasă”? La marii istorici români de astăzi și de altădată nu am găsit asemenea autoaprecieri, istoricii veritabili întotdeauna au lăsat ca cititorul singur, specialist sau nespecialist, să aprecieze cele scrise de ei.

² Horia-Roman Patapievici (n. 18 martie 1957, București) este un personaj controversat, scriitor, fizician, filosof și eseist român contemporan.

De aici aș conchide că succesul cărților lui Boia este unul limitat în timp. Edițiile prăfuite de ani de zile, pe care le-am observat pe rafturile unei librării dintr-un oraș din România, vorbesc anume despre aceasta. Cîțitorii din deceniile ulterioare se vor desfăta cu cărțile lui Boia ca și cu cărțile unui falsificator talentat, nicidecum ale unui istoric profesionist.

Pronunțându-se asupra tratatului *Istoria României*, Boia este deranjat de faptul că în el nu este nuanțată problema continuității, dar cel mai mult îl chinuie gândul că studiul dat „îi atribuie lui Mihai Viteazul făurirea unui stat căruia îi zice «Dacia românească»” și dînsul se întrebă nedumerit: „mă întreb ce ar fi înțeles voievodul din această sintagmă!” [6, p.11].

Într-adevăr, pare o întrebare-bombă. La prima vedere. Să încercăm explicarea printr-o analogie. La mijlocul secolului al XIX-lea cărturarul Jean Henri Abdolonyme Ubicini (1818-1884), originar din Lombardia, cu studii în Franța, bun cunoscător al Țărilor Române, publică lucrarea *Provincia de origine romană Valahia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Basarabia* (1856). Autorul studiului știa despre aceea că Mihai însuși s-a intitulat „domn al Moldovei, Valahiei și Transilvaniei”, era conștient de faptul că prin acest act Mihai Viteazul „reunea sub autoritatea lui toată vechea **Dacie**” și chiar că Mihai domnea „asupra tuturor românilor” [37, p.219; 38, p.208, 222]. Rămân nesoluționate doar două întrebări:

Primo: oare nu știa Mihai Viteazul despre faptul că în epoca medievală pentru desemnarea Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei se mai utiliza și vechiul termen *Dacia*?

Secundo: oare nu știa Mihai Viteazul că în toate cele trei țări locuiau majoritari românii?

La ambele întrebări răspunsul este pozitiv. Nu putea domnul Țării Românești să nu știe aceste lucruri. Corespondența sa din epocă confirmă în totalitate acest lucru.

În general, vocabularul utilizat de Boia față de Mihai este foarte deocheat: „Credeam că și Mihai Viteazul aparține acestei *specii rare* (subl. – *I.E.*)...”

Sarcasmul frazei lui Boia este mai mult decât evident. Faptul că se mai fac aluzii la specii rare de oameni este confirmat și de către alții. Așa, un grup de autori, pronunțându-se asupra la aceea ce ei numesc „lumea finanțelor, a băncilor și pieței de capital”, scriu că acestea „reprezintă ... un univers aparte, un turn de fildeș populat cu o *specie rară*: oameni care dirijează zilnic un flux tot mai mare de capital disponibil pentru investiții. Ei sunt cei care pot hotărî soarta unei națiuni, pentru că nu sunt supuși niciunui control” [39, p.97]. Mai apar în calitate de „*specie rară*” și „profioniștii în marketing digital” [40], dar și „patriotul român, *specie rară*” [41], „Basarabeanul – *specie rară*, care dispare?” [42], „un bolșevic intelectual, asta e o *specie rară*. Nu-l omorâți” [43] etc.

În această situație, când printre oameni sunt identificați mai multe *specii rare*, întreb, incomod: la ce *specie rară* poate fi atribuit Boia? Am găsit o apreciere foarte interesantă despre politician, care îi aparține lui Marian Pătrașcu: „Politicianul roman este o specie umană degenerată care a înlocuit fapta cu vorba” [44].

„Românul” Mihai trece cu mult înaintea „europeanului” Mihai (chiar cu o tentă „antieuropeană”, odată ce „ceilalți” se fac vinovați de eșecul românilor la 1600 și de uciderea voievodului)” [6, p.7], continuă Boia „meditațiile” sale.

Dar cum se comportau „europenii”, Rudolf al II-lea și Sigismund al III-lea cu Mihai Viteazul? Într-o scrisoare a lui Rudolf către Sigismund din 22 decembrie 1599 primul se angaja să nu-i permită lui Mihai intrarea în Moldova. Oare ce fel de „tentă” este aceasta, „europeană” sau elementar antiromânească? Mai departe și mai interesant. Împăratul habsburgilor ține să revină la problema Moldovei și să discute cu regele polon problema „cum poate fi înlăturată orice îndoială în privința drepturilor străvechi atât ale Ungariei, cât și ale Regatului Poloniei asupra Moldovei și în vremuri mai bune se poate trata prietenește de ambele părți despre acestea”. Dar acum în fața „europenilor” stătea problema cum să-l liniștească pe Mihai [38, p.217]. Acest mod de a aborda problema prin prisma drepturilor Casei de Austria și ale Poloniei asupra Moldovei tot este un mod „european” de a formula și soluționa problema? Scrisoarea regelui polon Sigismund al III-lea din 6 ianuarie 1600 adresată lui Rudolf al II-lea este și mai semnificativă. Referindu-se la un ilizoriu „obicei din străbuni”, conform căruia palatinul Moldovei „se află sub ocrotirea noastră și <ne este> supus”, regele propunea în continuare că „potrivit dreptului nostru sau celui al neamurilor, ținuturile ce trebuie pacificate, și drepturile reciproce care trebuie păstrate, și liniștea care trebuie ocrotită” vor fi discutate „prietenește” cu Rudolf al II-lea „potrivit legăturii noastre de neam și de sânge și potrivit râvnii neostenite pentru pace și înțelegere” [38, p.224]. În instrucțiunile din 20 ianuarie 1600 Sigismund al III-lea destul de „europenește” este îngrijorat de faptul că într-o scrisoare anterioară Rudolf al II-lea „amintește de un anume drept al Regatului Ungariei asupra acelei provincii (Moldovei – *I.E.*)” și subliniază insistent (desigur, tot „europenește”) despre „dreptul

nostru (al Poloniei – *I.E.*)” asupra Moldovei, care este „după străveche lege, <dăinuind> de multe veacuri” și își exprimă speranța „că și Majestatea imperială va judeca așa” [38, p.228-229].

Cât privește tenta „antieuropeană”, este de subliniat că habsburgii nu aveau încredere în Mihai, iar în august 1600 principalii lui dușmani erau, după o sursă contemporană, turcii, tătarii, poloni, transilvănenii și propriii lui cazaci [38, p.307].

Cu referință la vinovăția părților, sursele indică clar la acuzațiile reciproce. Într-o scrisoare a lui Mihai din septembrie 1600 el indica referitor la învinuirile lui Basta: „că numai eu aș fi vinovat pentru împrejurările actuale”. Domnul confirmă că este dispus și în continuare „spre a servi creștinătatea” și chiar „dacă ar fi să pierd totul, nu vreau să-mi pierd sufletul prin trădarea creștinătății” [38, p.320-321].

În același timp, regele Poloniei „a fost jignit de Mihai” prin acțiunile sale de ocupare a Moldovei și de ruinare a unor regiuni din Polonia.

Într-adevăr, ceea ce a dorit să facă Mihai, **unirea celor trei Țări Românești**, era în contradicție cu planurile habsburgilor, și nu numai. Raportul din 12 octombrie 1600 al comisarului imperial David Ugnand către împăratul Rudolf al II-lea este destul de elocvent în acest sens. Raportul îl învinuie pe Mihai de „pericolul de acum din Transilvania, Moldova și Țara Românească” pentru faptul că nu a cedat de la bun început „Maiestății voastre Transilvania”. Situație care nu era acceptată de nobilimea transilvăneană, care dorește „să aibă iarăși un principe din rândul națiunii lor, căci sub stăpânirea germană le merge rău” [38, p.338]. Dacă ar fi făcut acest lucru, continua David Ugnand, „el (Mihai – *I.E.*) ar fi dobândit un mare și nemuritor renume din partea întregii creștinătăți, onoare, foloase și averi, ar fi primit ajutoare considerabile din partea Sanctității sale papa, a Maiestății voastre, a regelui Spaniei, a Sfântului Imperiu Roman și a altor potențați creștini, ... el nu numai că ar fi rămas un mare stăpânitor în Țara Românească, ci ar fi adus sub ascultarea lui Serbia și Bulgaria și ar fi adus deci mari servicii întregii creștinătăți împotriva turcilor, iar Moldova i s-ar fi alăturat apoi de la sine” [38, p.334]. În același timp, Mihai urma să se întărească în Țara Românească, pe care „să o mențină pentru Maiestatea voastră” [38, p.346]. Cu alte cuvinte, habsburgii sub niciun motiv nu doreau să cedeze Transilvania. Polonii, de asemenea, au trimis oaste „ca să-l nimicească pe <Mihai>” [38, p.341]. De ce atunci „ceilalți”, care promiteau marea și sarea, nu erau vinovați de eșecul lui Mihai? Or, interesant, cum ar fi comentat Boia activitatea lui Mihai, dacă el ar fi mers după planul, de alternativă, schițat de David Ugnand?

Cum a fost apreciată activitatea lui Mihai de către David Ugnand atunci când polonii au cerut extrădarea lui?: „Era mai bine dacă Mihai ar fi murit în prima bătălie pe care am avut-o noi cu el!”; „Iată deci unde ne-a adus trufia, înșelăciunea și perfidia lui Mihai” [38, p.372]. Anume așa se uita „celălalt” la Mihai Viteazul.

Despre năzuințele lui Mihai ne spune și generalul austriac Gheorghe Basta: „Bănuielile mele au crescut și mai mult când am priceput trufia lui nesăbuită, **care îl făcea să i se pară prea mică, față de năzuințele sale, Țara Românească** (subl.– *I.E.*); și tot așa socotea că împăratul nu merită să se ostenească pentru țara Transilvaniei, având acesta atâtea alte țări și provincii peste care împărățea” [38, p.444-445]. De aceea, considerăm că anume acesta era gândul lui Mihai Viteazul; din această cauză Basta și alții erau nemulțumiți, „ceilalți” nu doreau să accepte realizările lui Mihai, ei doreau să-l împiedice „pe valah” să-și ducă la îndeplinire gândurile sale [38, p.445].

De ce a fost omorât Mihai Viteazul? Pentru că „celălalt”, în persoana lui Gheorghe Basta (și nu numai), „ar fi avut niște bănuieli, în ce-l privește pe valah” [38, p.446]. Reacția „celuilalt” în persoana lui Rudolf al II-lea a fost și ea aproape cinică: „Apoi, deoarece s-a întâmplat ca Mihai, voievodul Țării Românești, să fie ucis ...” [38, p.446], relatează împăratul într-o scrisoare. Fapta era apreciată într-un raport al agentului englez la Constantinopol și ca o „uneltire a împăratului (Rudolf – *I.E.*)”, care, bănuindu-l de necredință, „s-a văzut astfel silit să-l piardă” [38, p.449]. Așadar, sursele contemporane acelor evenimente indică destul de limpede la vinovăția „celuilalt”. Dar, după Boia, vina o poartă istoriografia românească! Cu alte cuvinte, sursele contemporane lui Mihai Viteazul atestă cu lux de amănunte faptul că „ceilalți”, iar aceasta o afirmă chiar ei, „ceilalți”: nu erau mulțumiți de acțiunile lui Mihai și au întreprins toate măsurile pentru a nu permite realizarea intențiilor de unificare a celor trei Țări Românești de către domnul Mihai Viteazul. Și dacă este așa, atunci prin ce a greșit istoriografia românească?

Boia îi acuză pe toți de „abuzul de românism” [6, p.11]. Dar abuzul de antiromânism, mascat cu multiculturalism, europeanism și alte ism-uri, este oare astăzi benefic României și Europei? Desigur că nu. Nu este benefic nici cititorului român. Unul dintre ei, politologul și publicistul Cristian China, după lectura cărții *De ce este România altfel?*, în anul 2013 s-a exprimat destul de limpede: „M-am simțit aproape abuzat de autor. Când am terminat-o, a fost ca pe vremuri, când aveam televizor și îl închideam cu senzația că mi s-au aruncat

în cap mizerii, isterii și vorbărie... A scris o carte la nervi, se vede că a fost furios, că a simțit nevoia să se descarce. Și ne-a aruncat nouă în cap această furie. De asta spun că m-am simțit aproape abuzat... Lucian Boia a scris o carte de terapie pentru el însuși... Boia propagă un nou mit. Un contra-mit, dar tot un mit" [45].

Boia îl apostrofează și pe președintele Ion Iliescu, care „i-a denunțat pe cei care atentează astăzi la unitatea țării”. Boia vine cu explicația sa: „Principalii atentatori mi se par însă a fi **corupția** (36% din români cred așa) și **sărăcia**. Ca și deziluzia crescândă a oamenilor, greu de tratat cu discursuri naționaliste. Potrivit unui sondaj recent, 41% dintre copii și adolescenți ar dori să nu mai trăiască în România!”.

Aparent corect, dar nu trebuie să neglijăm că în societatea românească avem și deziluzie față de intrarea României în comunitatea europeană. Si în același context: crede oare Boia că discursul său, antiromânesc, tratează România de corupție și sărăcie, iar pe români de deziluzie? Crede Boia că după citirea discursului său, antiromânesc, procentul copiilor și adolescenților doritori să trăiască în România se va mări?

Pe de altă parte, este stabilit că corupția și sărăcia erau evidente și la jumătatea secolului al XIX-lea, atunci când s-a produs Unirea celor două principate românești. Mai mult chiar, era prezentă și rezistența antiunire, separatistă, dar totuși unirea s-a produs!!! Cel puțin un autor scrie: „Mihail Sturza, pe care l-a prins revoluția de la 1848 domn al Moldovei, a binecuvântat construirea a sute de km de drumuri și poduri, a eliberat robii țigani ai domniei, a înființat școli de arte și meșteșuguri, dar a și traficat în neștire, pe bani grei, titluri și funcții, mărinind numărul boierilor de la 850 la 3.750. Cu asta s-a ocupat și Alexandru Ioan Cuza, patronând o colecție impresionantă de atribuiri fără licitație, decrete ilegale, șpăgi luate de la „investitori strategici” străini, în vreme ce reforma statul. Independența României e consfințită de corupție” [46].

După ce am prezentat câteva din „adevărurile” lui Boia, în încheiere, să încercăm o comparare cu ideile moldoveniste ale lui Stati.

Stati afirma categoric că până la mijlocul secolului al XVII-lea nu se știa de vreo „țară rumânească” nici măcar pe Olt, cu toate că, în realitate, Țara Rumânească este amintită permanent începând cu chiar primul document original în limba română din anul 1521 – renumita scrisoare a lui Neacșu din Câmpulung.

Boia, după cum s-a arătat, se limitează la declarația că până în secolul al XIX-lea nu era cunoscut termenul *România*.

Cu alte cuvinte, într-un fel sau altul, la ambii „autori” persistă ura față de termenii *Țară Românească* și *România*.

Stati crede că el este singurul care scrie o istorie obiectivă, că judecă după documente, după acelea pe care, după cum am demonstrat cu altă ocazie [47], nu le-a citit și nu le cunoaște.

Boia crede că el pentru prima dată scrie o istorie obiectivă, se laudă că opera sa este „o cercetare aplicată, serioasă”, că pune întrebări incomode, întrebări care până la el n-au fost conștientizate de nimeni, întrebări la care el dă și răspunsuri aceluși imaginar „orizont de așteptare”; chipurile, toată România era în așteptarea „miracolului” cu numele Boia, care ulterior, în mod obiectiv, va completa cunoștințele tuturor românilor, și nu numai.

Stati își face închipuirea că prin istoria sa, unde repetă de zeci de ori cuvântul *moldovan*, pune capăt „naționalismului românesc”. De Europa nici nu mai vorbim: ea categoric nu este pe placul lui.

Boia își face închipuirea că el pune capăt istoriei românilor ca o știință naționalistă și o trece în categoria celei europene și îi întreabă, așa ca o divinitate, franc pe „naționaliști”: „Dacă vrem să intrăm în Europa, de ce oare nu ne place și istoria de tip european?”. Adică, lui îi place, el crede că scrie o istorie de tip european.

Stati se teme, bănuiește că ar putea fi învinuit de trădare. Autorul ține să sublinieze și echidistanța sa față de „fratele mai mare” (citește Rusia – *I.E.*) și față de cititorii din „patria - mamă” (citește România – *I.E.*). Această echidistanță, după el, este motivul principal pentru ca varianta sa de istorie a Moldovei să fie atacată și de unii și de alții, toți, în opinia lui Stati, dușmani răutăcioși, gata să-l învinuie de trădare. Probabil, asemenea gânduri negre, aproape halucinații, despre aceea ce s-ar putea întâmpla cu el (vă dați seama, învinuirea de trădare nu este o glumă!) i-au venit autorului reieșind din starea psihologică incertă în care se afla scriindu-și cartea, atunci când mândria s-a întâlnit cu mahna și amărăciunea în capul și inima (ori poate stomacul) lui. De unde această teamă patologică de învinuire în trădare (hiclenie, cum ziceau strămoșii noștri), dacă Stati, după cum ne asigură de mai multe ori, scriindu-și „opera”, s-a condus numai de documente istorice și a scris numai adevărul?

Lucian Boia, invocând aprecierile negative ale „acuzatorilor” săi, conchide: „Nu ar mai fi fost decât un pas – și nu prea mare – până la (acuzarea în – *I.E.*) trădarea de patrie”. „Atacatorii” lui Boia, conform propriei aprecieri, sunt mai prezenți, mai vocali, mai dușmănoși. „Eram convins, scriind-o, că mă expun la nenumărate atacuri”, ne avertizează Boia.

Așadar, același sindrom este caracteristic și pentru Vasile Stati și pentru Lucian Boia: ei și-au scris lucrările cu frică, ei se tem de atacatori, dușmani răutăcioși, gata să-i învinuie de trădare. De unde această teamă, dacă ei afirmă că studiile lor sunt obiective?

Stati își laudă opera sa ca fiind obiectivă, scrisă numai în baza documentelor și că istoricii n-ar trebui să se supere pe documente.

Boia se laudă că opera sa este „o cercetare aplicată, serioasă”.

Desigur, în acest context apare întrebarea: de ce ambii se supără, falsifică sau ignorează acele documente care atestă că locuitorii Țărilor Române și în peritada anterioară secolului al XIX-lea s-au numit români? Pentru Stati, în pofida nenumăratelor documente din secolele anterioare, care atestă contrariul, termenul „român” este creația secolului al XIX-lea.

Concluzii

În încheiere la cele expuse mai sus constatăm faptul că, conform opiniilor exprimate de Lician Boia și Vasile Stati, ei sunt unicii istorici care ne prezintă obiectiv, imparțial istoria, că întreaga lor operă este scrisă imparțial, după surse istorice, că ei scriu aceea ce gândesc, tip de scriitură pusă la îndoială încă de Nicolae Milescu-Spătarul [48, p.XXXIX–XL], fiind absolut conștienți de fapta pe care o realizează. Și dacă lucrurile stau anume așa, de ce acești doi autori sunt dominați de sentimentul fricii? Pe de o parte, Boia scrie că opera lui „răspundea unui orizont de așteptare”, iar, pe de altă parte, își exprimă teama de învinuire în trădare. Un istoric onest nu are nevoie să se justifice în asemenea mod: unica justificare este opera sa.

Referințe:

1. МЕНЩИКОВ, И.С. *Историческая наука, историческое сознание и историческая идентичность*. <http://roii.ru/conf/2008/9-10.pdf> [Accesat: 11.01.2016]
2. БОЧАРОВ, А.В. *Идея альтернативности исторического развития в отечественной методологии истории* (http://www.history.vuzlib.su/book_o004_page_14.html) [Accesat: 11.01.2016]
3. МОГИЛЬНИЦКИЙ, Б.Г. Альтернативность в истории советского общества. В: *Вопросы истории*, 1989, № 11.
4. CĂRĂBUȘ, Gh.G. *Separatismul în Moldova: ideologie și acțiune (1856-1866)*. Iași: Universitas XXI, 2009.
5. POP, I.A. *Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XV*, București: Editura Enciclopedică, 1998.
6. BOIA, L. *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Humanitas, 2011.
7. POP, I-A. *Istoria, adevărul și miturile*. (Note de lectură). Ediția a 2-a, rev. București: Editura Enciclopedică, 2014.
8. CHIVU, Gh. *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*. București, 1979.
9. *Varlaam, Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc*, (ftp://ftp.logos.md/Biblioteca/_Colectie_RO/Varlaam%20al%20Moldovei%20-%20Raspunsul%20impotriva%20catehismului%20calvin.pdf) [Accesat: 11.01.2016]
10. *Dosoftei, Dumnezăiasca Liturghie*, 1679. Ediție critică de N.A.Ursu. Iași, 1980.
11. COSTIN, M. *De neamul moldovenilor ...* (https://archive.org/details/DeNeamulMoldovenilor_563) [Accesat: 11.01.2016]
12. CANTEMIR, D. *Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor*. Chișinău: Știința, 2016.
13. *Documenta Romaniae Historica*. D. Relații între Țările Române, volumul I (1222-1456), București: Editura Academiei RSR, 1977.
14. GOROVEI, Șt.S., SZEKELY, M.M. *Princeps omni laude maior. O istorie a lui Ștefan cel Mare*. Sfânta Mănăstire Putna, 2005.
15. *Універсали Богдана Хмельницького. 1648-1657*. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998.
16. *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание I (1649-1825). Том XVIII (1767-1769). СПб., Печатано в Типографии Второго Отделения Собственной его Императорскаго Величества Канцелярии, 1830.
17. МЕЧКОВСКАЯ, Н. *Язык и религия. Лекции по филологии и истории религий*, 1997 http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Mechkov/01.php [Accesat: 16.03.2016]
18. *Политология*. Словарь. Москва: РГУ В.Н. Коновалова, 2010 <http://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/122/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B5>) [Accesat: 10.02.2016]
19. МИЛЛЕР, А. «Нация» и «народность» в России XIX века (polit-ru/article/2008/12/29/nation) [Accesat: 11.02.2016]
20. МИЛЛЕР, А. *FAQ: История понятия «нация» в России* (<http://www.strana-oz.ru/2012/1/istoriya-ponyatiya-naciya-v-rossii>) [Accesat: 11.02.2016]
21. МОТОРИН, А. *Православные «народы» и западные «нации» (духовные истоки понятий)* (<http://www.pra-ros-lavie.ru/79095.html>) [Accesat: 11.02.2016]
22. Interviu cu Lucian Boia: „Minciuna este mitul fondator al României moderne” http://adevarul.ro/cultura/istorie/ce-facem-romania-lucian-boia-minciuna-mitul-fondator-romaniei-moderne-1_50f6d4e1dc344dc202414409/index.html [Accesat: 12.02.2016]

23. ENCIU, N. *Tradiționalism și modernitate în Basarabia anilor 1918-1940. I. Populația Basarabiei interbelice. Aspecte demografice*. Chișinău: Lexon-Prim, 2013.
24. SCHIFIRNEȚ, C. Identitatea românească în contextul modernității tendențiale. În: *Revista Română de Sociologie*, Serie nouă, anul XX, nr.5-6. București, 2009. (<http://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.5-6-2009/05-CSchifirnet.pdf>) [Accesat: 11.02.2016]
25. ШОРНИКОВ, П.М. *Молдавская самобытность*: Монография. Тирасполь: Изд-во Приднестр. ун-та, 2007.
26. ГРОМ, О. *«молдавской самобытности» или о том, как не надо писать историю* (<http://dacoromania.net/blog/20130701>) [Accesat: 14.02.2016]
27. POP, F. *De unde vine numele de România. Cine a folosit pentru prima dată această denumire și care este diferența dintre România și Țara Românească* (http://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/de-vine-numele-romania-folosit-data-denumire-diferenta-romania-Tara-romanesca-1_54eae503448e03c0fde4fadcd/index.html) [Accesat: 11.09.2016]
28. RADULESCU, M-S. *Despre numele României* (http://www.romlit.ro/despre_numele_romniei) [Accesat: 10.02.2016]
29. *Antisemitismul universitar în România (1919–1939). Mărturii documentare* / Ediție îngrijită de Lucian Nastasă, cu o prefață de Carol Iancu. Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, 2011.
30. *Marea răscoală a țaranilor din 1907*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
31. ZAMFIRACHE C.P. *Revoltele antisemite ale românilor. Cum s-au răscolat țaranii și studenții împotriva evreilor la începutul secolului al XX-lea* (http://adevarul.ro/locale/botosani/revoltele-antisemite-romanilor-s-au-rascolat-taranii-studentii-evreilor-inceputul-secolului-xx-lea-1_5798c3965ab6550cb83faafd/index.html) [Accesat: 11.04.2016]
32. УЛУНЯН, А.А. «Национальная идея» и «национальная безопасность»: русский взгляд на Балканы (начало XX века). В: *Национальная идея на европейском пространстве в XX веке*. Сборник статей. Москва: Институт всеобщей истории РАН, 2005.
33. CHIRIAC, M. *Provocările diversității. Politici publice privind minoritățile naționale și religioase în România*. Cluj, 2005.
34. REZACHEVICI, C. *Rolul românilor în apărarea Europei de expansiunea otomană. Secolele XIV-XV. Evoluția unui concept în contextul vremii*. București: Albatros, 2001.
35. *Mircea cel Mare: scutul Europei*. București: Roza Vânturilor, 2009.
36. *Academicianul Nicolae Breban: „Soros dă foarte mulți bani la oameni care-și pun problema, ca și Lucian Boia, că poate Transilvania nu aparține de poporul român”* (<http://www.cunoastelumea.ro/academicianul-nicolae-breban-soros-da-foarte-multi-bani-la-oameni-care-si-pun-problema-ca-si-lucian-boia-ca-poate-transilvania-nu-apartine-de-poporul-roman/>) [Accesat: 11.04.2016]
37. *Mihai Viteazul în conștiința europeană*. Vol.III, *Istoriografia străină din secolul al XIX-lea*. Texte alese. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984.
38. *Mihai Viteazul în conștiința europeană*. Vol.V *Mărturii*. București: Academiei Române, 1990.
39. *Ascultarea persoanelor în cadrul anchetei judiciare, Olteanu Gabriel Ion, Voicu Costică, Păun Costică, Pletea Constantin, Lazăr Elena*. București: Editura AIT Laboratories, 2008 (https://books.google.md/books?id=MAD0y1FhSs0C&pg=PA197&lpg=PA197&dq=specie+rar%C4%83+de+oameni&source=bl&ots=ZtZYyyJBZa&sig=PGuG7be1RIISJwJXB-orMSDIZWg&hl=ro&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=specie%20rar%C4%83%20de%20oameni&f=false) [Accesat: 13.04.2016]
40. STIRBU, M.-C. *O specie rară: profesionistii in marketing digital* <http://www.cariereonline.ro/articol/o-specie-rara-profesionistii-marketing-digital> [Accesat: 11.04.2016]
41. MIHAI, D. *Patriotul român, specie rară*, <https://www.criteriul.ro/patriotul-roman-specie-rara/> [Accesat: 11.04.2016]
42. VLAD, C. *Basarabeianul – specie rară care dispare?* <http://www.ziarulnatiunea.ro/2016/03/22/basarabeianul-specie-rara-care-dispare/> [Accesat: 11.04.2016]
43. *Borcanul cu citate*. <http://www.borcanulcucitate.ro/s/un-bol%C5%9Fevic-intelectual-asta-e-o-specie-rar%C4%83-nu-l-omor%C3%A2%C5%A3i-36582/> [Accesat: 11.04.2016]
44. *Borcanul cu citate*. <http://www.borcanulcucitate.ro/profil/de%20specie/> [Accesat: 11.04.2016]
45. GHINEA, C. *O carte altfel. Banală ca un talk-show*. <http://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/articol/o-carte-altfel-banala-ca-un-talk-show> [Accesat: 14.04.2016]
46. POPESCU, C.T. *Direcția Națională, pentru prima dată în 500 de ani, împotriva Corupției* (<https://republica.ro/directia-nationala-pentru-primadata-in-500-de-ani-impotriva-coruptiei>) [Accesat: 11.09.2016]
47. EREMIA I. *Falsificarea istoriei sau „Fenomenul Stati în Republica Moldova”*. Chișinău, 2003.
48. Предисловие к исторической книге, составленной по повелению царя Федора Алексеевича. В: Замысловский Е.Е. *Царствование Федора Алексеевича*. Ч. 1: Введение. Обзор источников. СПб.: Типография Замысловского и Бобылкава, 1871.

Prezentat la 19.04.2017